

5. PAULUS, lib. 2, de Officio proconsulis.

Hi quoque, qui iiblias faciunt, ex constitutione D. Hadriani ad Nium Hastam, in eadem causa sunt, qua hi qui castrant.

6. VENULEIUS SATURNINUS, lib. 4, de Officio proconsulis.

Is qui servum castrandum tradiderit, pro parte dimidia bonorum mulatur ex senatusconsulto⁴⁷, quod Neratio Prisco et Annio Vero consulibus factum est.

7. PAULUS, lib. sing. de publicis Judiciis.

In lege Cornelia dolus pro facto accipitur: nec in hac lege culpa lata pro dolo accipitur. Quare si quis alto se precipitaverit, et super alium venerit, eumque occiderit; aut putator⁴⁸ ex arbore, cum ramum dejicet, non præclamaverit, et prætereuntem occiderit: ad hujus legis coercionem non pertinet.

8. ULPIANUS, lib. 33, ad Edictum.

Si mulierem visceribus suis¹⁹ vim intulisse, quo partum abigeret, onstiterit: eam in exilium præses provinciae exigit.

9. Idem, lib. 37, ad Edictum.

Furem nocturnum si quis occiderit, ita²⁰ denum impune feret, si parcer ei sine periculo suo non potuit.

10. Idem, lib. 48, ad Edictum.

Si quis dolo²¹ insulam meam exusserit, capitis pena plectetur, quasi incendiarius.

11. MODESTINUS, lib. 6 Regularum

Circumcidere Judæis filios suis tantum rescripto divi Pii permittitur: in non ejusdem religionis qui hoc fecerit, castrantis pena irrogatur. — § 1. Servo sine judice ad bestias dato, non solum qui vendidit, pena, verum et qui comparavit, tenebitur. — § 2. Post legem Petroniam et senatusconsulta ad eam legem pertinente, dominis potestas ablatâ est ad bestias depugnandas suo arbitrio servos tradere: oblatâ tamen judicii servo, si justa sit domini querela, sic pena tradetur.

12. Idem, lib. 8 Regularum.

Infans vel furiosus, si lumen occiderit, lege Cornelia non tenetur: cum alterum innocentia consilii tuerit, alterum fati infelicitas excusat.

13. Idem, lib. 12 Pandectarum.

Ex senatusconsulta ejus legis pena damnari jubetur, qui mala sacrificia fecerit, habuerit.

14. CALLISTRATUS, lib. 6, de Cognitionibus.

Divus Hadrianus in hæc verba rescripsit: *In maleficiis voluntas²¹ spectatur, non exitus²².*

15. ULPIANUS, lib. 8, ad legem Julianam et Papiam

Nihil²³ interest, occidat quis, an causam²⁴ mortis prebeat. — [§ 4. Οὐτεὶς τοιούτου τοιούτου, ὃς φένεις καρέστη. Id est, Mandator²⁵ caridis pro homicida habeatur].

16. MODESTINUS, lib. 5, de Poenis.

Qui eadem admiserunt sponte dolere malo, in honore aliquo positi, deportari solent; qui secundo gradu sunt, capite puniuntur; facilius hoc in decuriones fieri potest: sic tamen, ut²⁷ consulto prius principe, et jübente id fiat: nisi²⁸ forte tumultus alter sedari non possit.

17. PAULUS, lib. 5 Sententiarum.

Si in rixa percussus homo perierit, iactus uniuscujusque in hoc collectorum exemplariorum oportet.

TIT. IX.

DE LEGE POMPEIA DE PARRICIDIIS¹.

1. MARCIANUS, lib. 14 Institutionum.

Lege Pompeia de parricidiis cavetur, [Ut] si quis patrem, matrem, avum, aviam, fratrem, sororem, patruellem, matruellem, patrum,

^{17. Add. L. 5, § 4, supr. b. t. — 18. L. 51, supr. de leg. Aprili. — 19. L. 4, supr. de extraord. crim. — L. 59, infr. de pon. — 20. L. 4, § 1; L. 45, § 2 pena, supr. ad leg. Aquil. — 21. L. 1, in pr. supr. b. t.; L. 9, supr. de incendio. — 22. L. 1, § 3; L. 7, supr. — 23. Immo vide L. 7, h. t.; L. 79, infr. de reg. iur. — 25. Immo vide L. 16, § 8, infr. de pon. — 24. Immo vide L. 7, § 6; L. 9, in pr. supr. ad leg. Aquil. — 25. L. 51, in pr. supr. d. t. — 26. Add. L. 5, C. de accusat. — 27. L. 27, § 1, infr. de pon.; L. 1, in fin. pr. intr. quando appell. — 28. L. 6, § 9, supr. de iustit. ropt. irrito facto testam.}

Tir. IX. — 1. Lib. 9, C. 17; § 6, Inst. de publ. iudic. — 2. L. 9, infr. b. t. — 3. L. 6, L. 1,

avunculum, amitam, consobrinum, consobrinam, uxorem, virum, generum, sorum, viaticum, privignum, privignam, patronum, patrum occiderit, cuiusve dolo malo id factum erit: ut pena² ea teneatur, quæ est legis Corneliae de sicariis. Sed et mater, quæ filium filialme occiderit, ejus legis pena adficitur. Et avus qui nepotem occiderit. Et præterea qui emit venenum, ut patri daret, quamvis non potuerit dare.

2. SCROVOLA, lib. 4 Regularum.

Frater autem ejus, qui cognoverat³ tantum, nec patri indicaverat, relegatus est: et medicus supplicio affectus.

3. MARCIANUS, lib. 14 Institutionum.

Sed sciendum est, lege Pompeia de consobrinis comprehendit: [sed] non etiam eos pariter complecti, qui pari proprio gradu sunt. Sed et novæ et sponsæ personæ omisæ sunt: sententia tamen legis continentur.

4. Idem, lib. 1, de publicis Judiciis.

Cum pater et mater sponsi, sponsæ, sacerorum ut liberorum sponsi, generorum appellatione continentur⁴.

5. Idem, lib. 14 Institutionum.

Divus Hadrianus fertur, cum in venatione filium⁵ suum quidam nevocaret, qui⁶ novercam adulterabat, in insulam eum deportasse: quod latronis magis quam patris iure eum interfecit: nam patria potestas in pietate debet, non atrocitate, consistere.

6. ULPIANUS, lib. 8, de Officio proconsulis.

Utrum qui occiderunt parentes, an etiam consci, pena parricidii adsciantur, queri potest? Et ait Macianus, etiam consci⁷ eadem pena adsciendo, non solum parricidas: proinde consci etiam extranei eadem pena adscendi sunt.

7. Idem, lib. 20[9], ad Edictum.

Si scientie⁸ creditor, ad scelus committendum pecunia sit subministrata (utputa si ad veneni mali comparationem, vel etiam ut latronibus adgressoribus daretur, qui patrem interficerent): parricidii pena tenebitur qui quesierit pecuniam, quique corum ita crediderint, aut a quo ita caverunt.

8. Idem, lib. 8 Disputationum.

Parricidii postulatus, si interim decesserit, si quidem sibi mortem consicut, successorem fiscum⁹ habere debebit: si minus, eum, quem voluit, si modo testamentum fecit; si intestatus decessit, eos heredes habebit, qui lege vocantur.

9. MODESTINUS, lib. 12 Pandectarum.

Pena parricidii more majorum hæc instituta est, ut parricida virgine sanguineis verberatus, deinde culleo¹⁰ insutatur cum cane, gallo gallinaceo, [et] viperis, et simia: deinde in mare profundum culleus jactatur; hoc ita, si mare proximum sit: alioquin bestiis obicitur, secundum D. Hadriani constitutionem. — § 1. Qui alias¹¹ personas occiderint, præter matrem et patrem, et avum et aviam, quos more majorum puniri supra diximus, capitis pena plectentur, aut ultimo supplicio mantentur. — § 2. Sane si per furorem¹² aliquis parentem occiderit, impunitus erit, ut divi fratres rescriperunt super eo, qui per furorem matrem necaverat: nam sufficere, furore ipso eum puniri, diligentiusque custodiendum esse, aut etiam vinculis coercendum.

10. PAULUS, lib. sing. de Poenis omnium legum.

Eorum, qui parricidii pena teneri possunt, semper¹³ accusatio permittitur.

TIT. X.

DE LEGE CORNELIA DE FALSIS [ET DE SENATUS-CONSULTO LIBONIANO].

1. MARCIANUS, lib. 14 Institutionum.

Pœna² legis Corneliae irrogatur ei, qui falsas testationes faciendas,

^{7. Infr. eod. § 6; Inst. de publ. iudic. — 4. L. 6, § 2; L. 8, supr. de gradib.; immo vide § 9. 7. N. Leon. 70; L. 2, supr. b. t. — 8. d. L. 15, § 2, 1, infr. h. t. — 9. L. 1, in pr. supr. de his qui sibi adscribitur. — 11. L. 49, supr. locat.; L. un. C. ne tutor vel curator velegit, ceterum si non²⁵ signatum fuerit, magis est, ut senatusconsulto locus habet²⁵: prius enim oportet esse aliquod testamentum vel non iure factum, ut senatusconsulto locus sit; nam et falsum testamentum id de-}

^{3. Add. L. 20, Inf. 1; — 4. L. ult. supr. de concusione; L. 17, C. de testibus. — 5. L. 21, in fin. inf. b. t. — 6. L. 16, 2. Inf. 1, in fin. pr. C. de testam. — 24. Add. L. 35, § 6, infr. de pen. — 25. L. 1, § 3, supr. de tab. exhib. — 26. L. 22, § 7, infr. b. t. — 27. L. 1, § 8, supr. de offic. praefect. urbi; L. 4, supr. de judicis; L. 20, C. qui accusare. — 28. L. 20, § 7, supr. qui testam. facere poss. — L. 52, infr. de reg. iur. — 29. d. L. 20, § 7. — 30. L. 55, supr. de judicis. — 31. L. 1, C. de falsi moneta. — 32. L. 16, § 1, infr. b. t. — 33. L. 1, § 1, supr. cod. — 34. L. 15, in pr. vers. scriber. inf. eod. — 35. L. 6, supr. de publ. iudic. — 36. d. § 7; — 37. L. 8, C. h. t. — 18. L. 8, in pr. supr. de his qui ut indigna. — 19. L. 12, infr. b. t. — 20. L. 1, C. de his qui in existim.}

testimoniane falsa inspicienda, dolo malo coegerit. — § 1. Item ob instruendam advocationem³ testimoniane pecuniam accepit⁴, pactus fuerit, societatem coierit ad obligacionem innocentium, ex senatusconsulto coeretur. — § 2. Sed et si quis ob renunciandum, remittendumve testimonium, dicendum vel non dicendum, pecuniam accepit, pena legis Corneliae adscitur: et qui⁵ judicem corrupter, corrumpendumve curaverit. — § 3. Sed et si judex constitutiones principum neglexerit, punitur, — § 4. Qui in rationibus⁶, tabulis, cerevis, vel alia qua re sine consignatione falsum fecerit, vel rem amoverit, perinde ex his causis, atque si erant falsarii, puniuntur: sic et divus Severus lege Corneliae, falsis damnavi präfectus Egypti, quod instrumentis suis, cum praerat provincia, falsum fecit. — § 5. Is qui aperuerit⁷ vivi testamentum, legis Corneliae pena sit: nam et emolumen bonorum possessio contra tabulas habere possit? Et magis placet non posse; nec tamen huic consequens est, ut et si uxori doto, vel creditor⁸, quod in diem sibi deberetur, sibi adscriperit, et similiter venia impetrata abstineret se legato jubearunt: aut mulieri dotis, aut creditori actio sua denegari debet: ne eorum uterque merito debito careat.

7. MARCIANUS, lib. 2 Institutionum.

Nullo²⁷ modo servi cum dominis suis consistere possunt, cum ne quidem omnino iure civili²⁸, neque iure praetorio²⁹, neque extra ordinem computantur: præterquam quod favorabiliter divi Marcus et Commodus rescriperunt, cum servus quereretur. quod tabulae testamenti³⁰, quibus ei data erat libertas, supprimerentur, admittendum ad suppressi testamenti accusationem.

8. ULPIANUS, lib. 7, de Officio proconsulis.

Quicunque nummos aureos partim raserit, partim tinxerit vel finxerit: si quidem liberi sunt, ad bestias dari; si servi, summo supplicio affici debent.

9. Idem, lib. 8, de Officio proconsulis.

Lege Corneliae cavetur, ut qui in aurum vitii quid addiderit, qui argenteos nummos adulterinos flaverit, falsi crimine teneri. — § 1. Eadem pena afficitur etiam is qui³¹, cum prohibere tale quid posset, non prohibuit. — § 2. Eadem lege exprimitur, ne qui nummos stagno plumbos emere, vendere dolo malo vellet. — § 3. Penna legis Corneliae irrogatur ei, qui quid aliud, quam³² in testamento, sciens dolo malo falsum signaverit, signarive curaverit: item qui falsas testationes faciendas, testimoniane falsa invicem dicenda dolo malo coierint. — § 4. Qui delatorem summis in causa pecuniaria, eadem pena tenetur, qua tenetur hi, qui ob instruendas³³ litas pecuniari accepterunt.

10. MACER, lib. 4 Publicorum.

De eo qui ei, in³⁴ cujus potestate est, eique qui in eadem potestate est, adscriperit, nihil senatusconsultis cavetur: sed hoc quoque easu commititur in legem, quia hujus rei emolumen ad patrem dominum pertinet, ad quem pertinet, si filius servus sibi adscripsisset. — § 1. Illud constat, si extraneo quis adscriperit legatum, licet postea vivo testatore in potestate eum habere coperit, senatusconsultis locum non esse.

11. MARCIANUS, lib. 1, de Judiciis publicis.

Si pater filio suo militi, quem habet in potestate, testamento commilitonis filii aliquid adscriperit, quem commilitonem in militia novit: quia patri non adquiritur, extra pœnam est. — § 1. Et cum matri filius adscriperit, divi fratres rescriperunt, cum jussu testatoris hoc scripsit, imputum eum esse, matremque capere posse.

12. PAPINIANUS, lib. 13 Responsorum.

Cum falsi reus ante crimen illatum, aut sententiam dictam, vita dedicit³⁵, cessante Cornelia, quod scelere quæsumum est, heredi³⁶ non relinquitur.

13. Idem, lib. 13 Responsorum.

Falsi³⁷ nominis vel cognominis adseveratio pena falsi coeretur. — § 1. Ordine decurionum decem annis advocation motum, qui falsum instrumentum cognoscente præside recitat, post³⁸ finem temporis dignitatem respondi recipere, quoniam in Corneliam, falso recitato, non facto, non incidit; eadem ratione plebeium ob eandem causam exilio tempori punitum, decurionem post redditum recte creari.

14. PAULUS, lib. 22 Questionum.

Filius emancipatus, cum scriberet patris testamentum, jussu patris servo communis Titii et sui legatum adscripsit: quæro, quis exitus

^{22. § 7, infr. b. t. — 21. Add. L. 15, § 5, infr. eod. — 22. L. 1, § 7, supr. eod. — 23. L. 21, in fin. pr. C. de testam. — 24. Add. L. 35, § 6, infr. de pen. — 25. L. 1, § 3, supr. de tab. exhib. — 26. L. 22, § 7, infr. b. t. — 27. L. 1, § 8, supr. de offic. praefect. urbi; L. 4, supr. de judicis; L. 20, C. qui accusare. — 28. L. 20, § 7, supr. qui testam. facere poss. — L. 52, infr. de reg. iur. — 29. d. L. 20, § 7. — 30. L. 55, supr. de judicis. — 31. L. 1, C. de falsi moneta. — 32. L. 16, § 1, infr. b. t. — 33. L. 1, § 1, supr. cod. — 34. L. 15, in pr. vers. scriber. inf. e}

questionis sit? Respondit: Plures quæstiones conjunxisti; et quidem quantum ad senatusconsultum, quo prohibemur, nobis, vel his quos in potestate habemus, adscribere legatum, emancipatus quoque filius eadem pena tenebitur, licet jussu patris scripserit: excusatus⁵⁹ enim is videtur, qui in potestate est, sicut servus; si tamen jussum ex subscriptione⁴⁰ testatoris appareat: sic enim inveni senatum censuisse. — § 1. Sequens quæsto est: an quoniam placet id, quod illicite scriptum est, pro non scripto esse, quod servo communis scribentis et alterius adscriptum est, utrum in totum pro non scripto sit, an quantum ad eum tantum qui adscripsit, ceterum socio totum debeatur? Et inveni Marcelum apud Julianum adnotasse: nam cum Julianus scripisset, si sibi et Titio scripisset, aut servo communis; cum pro non scripto sit, facillime quæri posse, quantum Titio et socio adquiratur: ita adicxit iste Marcellus, quemadmodum socio debebitur, si quasi falsum nomen servi subducitur? quod et in presenti quæsto observandum est. — § 2. Maritus Maritum dotalem manumisit, et in testamento ejus legatum sibi adscripsit. Quæsum est, quid mulier ex lege Julia consequi possit? Respondi: El patrōnum incidere in pœnam edicti divi Claudi dicendum est, et filium emancipatum, licet præteriti possint petere bonorum possessionem: ergo si nihil habet patronus ex bonis liberti, non tenebitur mulieri. An ideo teneri potest, quod adjectum est in lege, *Aut dolo⁴¹ fecit quoniam ad cum perverit?* Sed nihil perficit in fraudem mulieris: non enim adversus illam hoc exigitavat. An ideo non denegamus huic actionis, quoniam⁴² alii restitutoris est? at quin cum is qui sibi jussu testatoris legatum adscripsit, etiam si fidei sua similiiter jubente testatore commisisset, uti id alii restitueret: senatus jussit eum nihilominus legato abstineat, idque apud heredem remanere cum oneri fideicommissi.

13. CALLISTRATUS, lib. 4 Quæstionum.

Divus Claudius edicto præcepit, adiendum legi Cornelie, ut si quis, cum alterius testamentum vel codicillos scriberet, legatum⁴³ sibi sua manu scripserit, proinde teneatur, ac si commisisset in legem Corneliam: et ne vel iis venia deur, qui se ignorasse edici severitatē prætendant. Scribere autem sibi legatum videri non solum eum qui manu sua id fecit: sed etiam qui per servum⁴⁴ suum, vel filium, quem in potestate habet, diante testatore, legato honoratur. — § 1. Plana constitutionis principibus cœvatur, ut si testator specialiter⁴⁵ subscriptione sua declaraverit, dictasse servo aliqui, ut domino eis legatum ab heredibus suis daretur: id valere, nec generalē subscriptionem testatoris valere adversus senatusconsulti auctoritatem: et ideo legatum pro non scripto habendum; et servo, qui etiam sibi legatum adscripsit, veniam dari; ego tutius esse puto, veniam petendam ab imperatore: scilicet eo, quod relictum est, abstinentibus. — § 2. Item senatus censuit: Ut si servus⁴⁶, domini sui jussu, testamento codicilliis libertatem sibi adscripsit: quod ad cogitationem animi, nocens est, quia ei adscribit, quem suum putat: sed quoniam neque legatum, neque hereditas bona fidei possessori adquiritur, dicamus eum pœna eximendum esse. — § 3. Si dominus adscripsit servo legatum, Cum liber erit: dicimus senatus-consulto dominum excusatorem esse, qui compendio suo nullo modo prospexerit. Eadem et de filio postea emancipato. — § 4. Qui codicilos ante testamentum factos, in quibus legatum ei adscriptum erat, confirmat, in senatusconsulto incidit: quod et Julianus scribit. — § 5. Adimendo⁵⁹ quoque aliquid incidere in pœnam debet, quasi sibi aliquid dederit: veluti si servo legato sibi eodemque manumisso, libertatem sua manu ademerit; hoc ita, si voluntate testatoris ademerit: nam si ignorantia ec, libertas valet. Item si rogatus restituere legatum sibi adscriptum, fideicommissum ademerit.

16. PAULUS, lib. 3 Responsorum respondit,

Instrumentorum subreptorum crimen non esse publici judicii, nisi⁴⁹ testamentum alicuius subreptum arguitur. — § 1. Paulus respondit, legis Cornelie pœna omnes teneri, qui etiam extra⁵⁰ testamenta, cetera

^{39.} L. 15, supr. ad leg. Falci: L. ult. C. de his, qui sibi adscribit. — ^{40.} L. 1, 2, 5, supr. h. t. — ^{41.} L. 6, 4, 2, 7, supr. soluto manum. — ^{42.} L. ult. supr. de his, que pro non script. — ^{43.} L. 1, supr. d. 1; L. 4, C. de his, qui sibi adscribit. — ^{44.} L. 10, supr. h. t. — ^{45.} L. 1, 2, 8, supr. cod. — ^{46.} L. 14, in pr. supr. ed. — ^{47.} L. 2, 5, infr. h. t. — ^{48.} L. 2, supr. h. t.; L. 1, 2, 8; L. 14, in pr. supr.; L. 2, 2, 5, infr. h. t.; L. ult. C. de his, qui sibi adscribit. — ^{49.} L. 1, 2, 3, supr. h. t. — ^{50.} L. 9, 2, 3, supr. cod. — ^{51.} L. 1, 2, 4, supr. cod. — ^{52.} L. 2, supr. de

falsa signasset. — § 2. Sed et ceteros⁵¹, qui in rationibus, tabulis, literis publicis, aliave qua re sine consignatione falsum fecerunt; vel, ut verum non apparet, quid celaverunt, subripuerunt, subjecerunt, resignaverunt: eadem pena affici solere, dubium non esse

47. Idem, lib. 3 Fideicommissorum.

Cum quidam sua manu servum sibi legatum scripisset, et eum manu mittere rogatus esset: senatus censuit, ab omnibus heredibus eum manumittendum.

48. Idem, lib. 3 Sententiarum.

Uxor legatum in alieno testamento scribere non prohibemur. — § 1. Qui⁵² se filio testatoris impuberi tuteorem adscripsit, et si suspectus esse presumitur, quod ultra tutelam videbitur affectasse: tamen si idoneus esse adprobetur, non ex testamento, sed ex decreto tutor dandus est; nec ex causa ejus admittetur, quia consensisse videtur voluntati testatoris.

49. Idem, lib. 3 Sententiarum.

Qui falsam monetam percererint, si id totum formare noluerint, suffragio justa penitentie absolvuntur⁵³. — § 1. Accusatio suppositi partus nulla⁵⁴ temporis prescriptione depellitur: nec interest, decesserit ea que partum subdidisse contenditur.

20. HEROCENIANUS, lib. 6 juris Epitomarum.

Falsi pena coercent, et qui ad⁵⁵ item instruendam advectione, testibus, pecuniam acceperint⁵⁶; obligationem, pactionem fecerint; societatem inierint; ut aliquid eorum fieret, curaverunt.

21. PAULUS, lib. singul., ad senatusconsultum Turpilianum.

Qui duobus in solidum eandem rem diversis contractibus vendidit, pœna falsi coercent: et qui ad⁵⁵ item instruendam advectione, testibus, pecuniam acceperint⁵⁶; obligationem, pactionem fecerint; societatem inierint; ut aliquid eorum fieret, curaverunt.

22. Idem, lib. singul., ad senatusconsultum Libonianum.

Impuberem⁵⁷ in hoc edictum incidere, dicendum non est: quoniam falsi crimine vix possit teneri, cum dolus malus in eam⁵⁸ atatem non cadit. — § 1. Si ei filio, qui apud hostes est, adscripsit pater legatum: dicendum est, reverso ex incidente in pœnam senatusconsulti: quod si ibi decesserit, innocens pater existimat. — § 2. Sed et si emancipato filio adscribit, recte id facit: item in adoptionem dato. — § 3. Item si servo, cui moram fecit in fideicommissaria libertate præstanda, adscripsit: dicendum est extra sententiam senatusconsulti auctoritatem: et ideo legatum pro non scripto habendum; et servo, qui etiam sibi legatum adscripsit, veniam dari; ego tutius esse puto, veniam petendam ab imperatore: scilicet eo, quod relictum est, abstinentibus. — § 4. Et si ei servo, qui bona fide servit, aliquid adscripsit: quod ad cogitationem animi, nocens est, quia ei adscribit, quem suum putat: sed quoniam neque legatum, neque hereditas bona fidei possessori adquiritur, dicamus eum pœna eximendum esse. — § 5. Si dominus adscripsit servo legatum, Cum liber erit: dicimus senatus-consulto dominum excusatorem esse, qui compendio suo nullo modo prospexerit. Eadem et de filio postea emancipato. — § 6. Qui codicilos ante testamentum factos, in quibus legatum ei adscriptum erat, confirmat, in senatusconsulto incidit: quod et Julianus scribit. — § 7. Adimendo⁵⁹ quoque aliquid incidere in pœnam debet, quasi sibi aliquid dederit: veluti si servo legato sibi eodemque manumisso, libertatem sua manu ademerit; hoc ita, si voluntate testatoris ademerit: nam si ignorantia ec, libertas valet. Item si rogatus restituere legatum sibi adscriptum, fideicommissum ademerit.

§ 8. Qui liberti adsignationem sua manu adscripsit, non verbis, sed sententia senatusconsulti tenetur. — § 9. Item non continetur verbis servus, qui alieno testamento fideicommissam libertatem sibi adscripsit; sed de ho potest hascipari: quoniam (ut supra diximus⁶⁰) senatus ita demum ei, qui [sibi] libertatem fideicommissam in testamento domini adscripsit, pœnam remisit, si dominus subscripsit. Imo magis dicendum est: hunc contra senatusconsultum facere, quam eum qui legatum sibi adscribit: cum libertas omnimodo ipsi competitura sit, legatum autem domino adquiri possit. — § 10. Si testamentarius servo suo fideicommissam libertatem dederit, videamus, ne extra pœnam sit, quoniam nullum ipsius commodum est: nisi ideo adscripsit, ut servus magno pretio redimatur ab eo, et manumittatur. — § 11. Sed et ille, qui, cum Titio fundus legaretur, adjectit sua manu conditionem pecunia sibi danda, in voluntatem senatusconsulti incidit. — § 12. Qui autem voluntate patris

^{59.} L. 15, supr. ad leg. Falci: L. ult. C. de his, qui sibi adscribit. — ^{40.} L. 1, 2, 5, supr. h. t. — ^{41.} L. 6, 4, 2, 7, supr. soluto manum. — ^{42.} L. ult. supr. de his, que pro non script. — ^{43.} L. 1, supr. d. 1; L. 4, C. de his, qui sibi adscribit. — ^{44.} L. 10, supr. h. t. — ^{45.} L. 1, 2, 8, supr. cod. — ^{46.} L. 14, in pr. supr. ed. — ^{47.} L. 2, 5, infr. h. t. — ^{48.} L. 2, supr. h. t.; L. 14, supr. de dolo malo: L. 2, 2, 5, infr. h. t.; L. ult. C. de his, qui sibi adscribit. — ^{49.} L. 1, 2, 3, supr. h. t. — ^{50.} L. 9, 2, 3, supr. cod. — ^{51.} L. 1, 2, 4, supr. cod. — ^{52.} L. 2, supr. de

falsum signasset. — § 2. Sed et ceteros⁵¹, qui in rationibus, tabulis, literis publicis, aliave qua re sine consignatione falsum fecerunt; vel, ut verum non apparet, quid celaverunt, subripuerunt, subjecerunt, resignaverunt: eadem pena affici solere, dubium non esse

25. Idem, lib. singul. de pœnis Paganorum.

Quid sit falsum queritur? et videtur id esse, si quis alienum chirographum imitetur⁶², aut libellum, vel rationes⁶³ intercidat vel describat: non qui alias in computatione vel in ratione mentiuntur.

24. SCÈVOLA, lib. 22 Digestorum.

Aithales servus, cui testamento Vettii Callinici [domini] per fideicommissum libertas et portio hereditatis relata erat ab his qui ex undecim portionibus heredes erant instituti, professus est indicium apud Maximillam filiam testatoris ex parte duodecima heredem scriptam, se posse probare falsum testamentum Vettii Callinici: et apud magistratus interrogatus a Maximilla, professus est probaturum quemadmodum falsum sit factum testamentum: et cum in crimen falsi subscriptisset Maximilla in scriptorem testatorum et Proculum coheredem: acta causa, *profectus urbi* falsum testamentum non esse pronunciavit: et Maximilla partem duodecimam [a] fisco cogi jussit. Quiescit est, an Aithalei libertas et fideicommissum post haec facta debeatetur? Respondit secundum ea que proponentur, deberi⁶⁴.

25. ULPIANUS, lib. 7, ad Edictum.

Qui nomine prætoris literas⁶⁵ falsas reddidisse, edictumve⁶⁶ falsum proposuisse dicetur ex causa, actione in factum pœnali tenetur quanquam lege Cornelia reus sit.

26. MARCELLUS, [lib. 50 Digestorum].

Si quis patris sui testamentum abolerit, et quasi intestatus decesserit, propter herede gesserit, atque ita diem suum obierit: justissime tota hereditas paterna heredi eius eripietur.

27. MODESTINUS, lib. 8 Regularum.

Eos qui diversa inter se testimonia prebuerunt, quasi falsum fecerint, et praescriptio legis teneri pronunciavit. — § 1. Et eum qui contra signum suum falsum præbuit testimonium, pena falsi teneri pronunciatum est: de impudentia ejus, qui diversa duobus testimonia præbuit, cuius ita ances fides vacillat: quod criminis falsi teneri, nec dubitandum est. — § 2. Qui se pro militi gessit, vel illicitis insignibus usus est, vel falso diplomate vias commenavit: pro admissi qualitate gravissime punientur eos.

28. Idem, lib. 4 Responsorum.

Si a debitore, prælato die, pignoris obligatio mentiatur, falsi crimine locus est.

29. Idem, lib. singul. de enucleatis Casibus.

Si quis obrepserit presidi provinciæ, tam per acta, quam per libelli interpellationem, nihil agit: imo si accusatus fuerit, pœnam temeraris luit: prædictio enim punitur, atque si falsum fecerit: sunt enim rescripta de ea re: sufficit autem unum argumentum causa referre, cuius verba haec sunt: Alexander Augustus Julio Marylo: *Si libello dato adversarius tuus veritatem in precibus ab eo datis non adfecit, subscriptione uti non potest: imo si accusatus fuerit, et pœnam inferre debet.*

50. Idem, lib. 12 Pandectarum.

Lege Cornelia testamentaria obligatur, qui signum⁶⁷ adulterinum fecerit, sculpsit. — § 1. De partu supposito soli accusant parentes, aut hi ad quos ea res pertinet: non quilibet ex populo, ut publicam accusationem intendat.

51. CALLISTRATUS, lib. 5, de Cognitionibus.

Divus Pius Claudio rescripsit, pro mensura cujusque delicti constiuentur in eos qui apud judices instrumenta pro ulerunt, qua probari non possint: aut si plus meruisse videatur, quam ex forma jurisdictionis pati possint: ut imperatori describatur, aestimatu, quatenus coerciri debentur. Sed divus Marcus cum fratre suo pro sua humanitate hanc rem temperavit: *ut si (quod plerisque evenit) per errorum huiusmodi instrumenta proferantur: ignoroscatur eis qui tale quicquam protrulerint.*

52. MODESTINUS, lib. 4, de Pœnis.

Hodie qui edicta proposita dolo malo corrumpunt, falsi pœna plectuntur. — § 4. Si venditor mensuras publice probatas vini, frumenti, vel

^{61.} L. 8, 2, 6, supr. de Ion. poss. contra tab. — ^{62.} N. 75, in pr. — ^{63.} L. 16, 2, 2, supr. ad l. g. Corn. de falso. — ^{64.} Cest. L. 2, 2, 15, supr. de his, quae ut indigne. — ^{65.} Add. L. 4, C. h. t. — ^{66.} Add. L. pos. in pr.; L. ult. infr. ed. — ^{67.} L. 2, 7, Inst. de publ. judic. — ^{68.} L. 6, in fin. supr. de extraord. criminis. — ^{69.} L. 4, C. h. t.; add. L. 25, supr. ed.

^{70.} L. 1, 2, 7, 1; L. 15, 3, 1. Inst. de publ. judic. — ^{71.} L. 5, infr. h. t. — ^{72.} L. 1, 2, 5, supr. h. t. — ^{73.} L. 1, 2, 5, infr. h. t. — ^{74.} L. 6, 2, 1, supr. de offic. procors. — ^{75.} Add. L. 18, supr. de offic. præsid. — ^{76.} L. 1, 2, 5, supr. de contrah. empt. — ^{77.} L. 4, 2, 1, supr. de jure fisci. — ^{78.} L. 1, 2, 5, supr. de accusat. — ^{79.} L. 1, 2, 5, supr. h. t. — ^{80.} L. 1, 2, 5, supr. h. t.

^{70.} Papinianus, lib. 15 Responsorum.

Qui munus¹⁸ publice mandatum accepta pecunia rumperunt, criminis repetundarum postulantur.

^{71.} L. 1, 2, 5, supr. de accusat.

^{72.} L. 1, 2, 5, supr. de accusat.

^{73.} L. 1, 2, 5, supr. de accusat.

^{74.} L. 1, 2, 5, supr. de accusat.

^{75.} L. 1, 2, 5, supr. de accusat.

^{76.} L. 1, 2, 5, supr. de accusat.

^{77.} L. 1, 2, 5, supr. de accusat.